

889.59
ΚΡΗ

ΤΑ ΚΡΗΤΙΚΑ
ΠΟΙΗΜΑ ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟΝ
ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΚΡΗΤΗ
ΑΓΩΝΙΖΟΜΕΝΟΥΣ
ΡΑΦΑΗΛ Β'

889.59
ΚΡΗ

ΤΑ
ΚΡΗΤΙΚΑ.

ΠΟΙΗΜΑ

ΑΦΙΕΡΩΜΕΝΟΝ

ΕΙΣ ΤΟΥΣ

ΕΝ ΚΡΗΤΗ, ΑΓΩΝΙΖΟΜΕΝΟΥΣ.

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΙΩ. ΑΓΓΕΛΟΠΟΥΛΟΥ.

(Κατὰ τὴν ὁδὸν Ἀθηναῶν, ἀριθ. 72).

1867.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
— ΧΑΝΙΩΝ —
ΛΉΞ. Αριθ. 5083
Χρονολ. Εισαγ. 7-4-1958
ΕΜΠ. Αριθ. 888/19/1958

ΡΑΨΩΔΙΑ Β'

Τὸ συμβούλιον τοῦ Ἰσμαήλ. Ἡ ἀνύψωσις τῆς σημαίας τῆς ἐπαναστάσεως.

Ψιλή βοή ἀκούεται στήν Κρήτη πέρα πέρα,
σάν ὅπως τὸν Ἰούλιο, ἀφοῦ ζεστάν' ἡ ἡμέρα,
καὶ βγοῦν μελίσια στὴ βοσκή, τὰ ἄνθη, τὴ βοτάνη,
ἀκούεις ἓνα σούσουρο, ποῦ τὸ μελίσι κάνει,
μὰ δὲν τὸ γλέπεσι· κρύβγεται εἰς τοῦ ἀνθοῦ τ' ἀστήθη·
ἓνα τοιοῦτο σούσουρο εἰς τὰ χωρὰ ἐχύθη,
κ' ἀγάλι γάλι καταναῖ εἰς τὰ Χανιά, τὰ Κάστρα,
κ' οἱ Τοῦρκοι ἀναδεύονται σάν ὅταν τύχουν ἄστρα
καὶ κρύφουσι τοῦ φεγγαριοῦ τὴν ἀργυρένια ὄψη·
καὶ μαύρη σκοτιδιάζεται τοῦ δρεπανιοῦ του ἡ κόψη.
Εἶδησες πᾶνε κ' ἔρχονται στοῦ Σεραγιοῦ τὴ θύρα,
καὶ σκυθρωπὸς ὁ Ἰσμαήλ στέλνει καὶ κράζει γύρα
νὰ συναχθοῦν οἱ Μπέιδες νὰ κάμουμε διβάνι,
γιατὶ κακὸ ὀγλίγωρο στήν Κρήτη καταφθάνει.
Πεζοὺς κινάει στὴ Ρέθυμνο, στὸ Κάστρο τὸ μεγάλο
νὰ ῥθῆ Μουδέρης καὶ Κατῆς, νὰ ἔλθουν δίχως ἄλλο,
γιὰ νὰ ἰδοῦν τί θὰ γεινῆ, πρὶν τὸ κακὸ ξεσπάση,
καὶ τὸ δοβλέτι τὸ νησι, αὐτὸς τὴν δόξα χάση.

Καθὼς ἀκοῦν τὴν προσταγὴν, στὸ ἄλογο καθάλα
κινοῦν ἐκεῖνοι ἀπὸ παντοῦ μὲ βιά καὶ μὲ τρεχάλα,
ποῦ θάρρευες πῶς ἴπισω τους ἓνα στοιχεῖδ χουγιάζει,
ἔτσι καθένας τους περνᾷ καὶ πίσω δὲν τηράζει.

Μπαίνουν δρωμένοι στοῦ Πασιᾶ καὶ τότε χαιρετοῦνε,
 σάν τὸ κηρὶ τὴν ὄψι του γλέπουνε κ' ἀποροῦνε,
 καὶ σταυροπόδι κάθονται στὰ πράσινα μεντέρια
 τὸ κομπολόγι τρίβοντας ἀνήσυχα στὰ χέρια.
 Καφὲ ἀράπιδες κερνοῦν μὲ δίσκο ἀσημένιο,
 μὲ τὸ φελτζάνι φαρρουρί, μὲ ζάρφι συρματένιο·
 δίνουν τσιμπούκια γιασεμί μὲ στόμα κεχριμπάρι
 εἰς τὸ χρυσάφι κεντητὰ κ' εἰς τὸ μαργαριτάρι·
 καὶ πίνωντας ὁ γείτονας κρυφὰ τὸ γείτονά του
 ῥωτάει, τί τάχα νάπαθε καὶ εἶναι ἄνω κάτω
 ὁ Ἰσμαήλ κ' ἀπὸ πρῶτ' τοὺς μῆνυσε ν' ἀρθοῦνε,
 πριχοῦ ἀμπέστσι πάρουνε, πριχοῦ προσευχηθοῦνε·
 μὰ κανενὸς ὁ λογισμὸς, τί τρέχει, δὲ μαντεύει,
 καὶ μάταια ὁ ἕνας τοὺς τὸν ἄλλον ψαρεύει.

Ἄφου ῥοφῆξαν τὸν καφὲ κ' ἐφύγανε οἱ δοῦλοι,
 λόγο τοὺς κάνει ὁ Πασιᾶς καὶ ἀφοκρῶνται οὔλοι.
 Κάθε του λόγος ἐβγαίνει μὲ τὸν καπνὸ ἀπ' τὸ στόμα,
 ἔκει ποῦ γυρμένους κάθονταν σὲ πουπουλένιο στρῶμα·
 σὲ κάθε λόγο ὁ Πασσᾶς στὸ γύρο τοὺς κυτᾶει,
 καὶ σὲ χορὸ ἀποκρίνονται ἐκεῖνοι « βαί βαί. » —
 « Ἀκούσατέ μου, μπέϊδες καὶ τιμημένοι ἀγάδες·
 συνωμοσία ἄρχισαν νὰ κάνουν οἱ ῥαγιαδες,
 καὶ θέλουνε ῥωμαίικο, θέλουν ἀποστασία,
 ζητοῦν νὰ διώξουν τὴν Τουρκιᾶ, νὰ στήσουν βασιλεία
 δική τους, καὶ ἀναφοραῖς γράφουνε στὴν Ἀθήνα·
 φαίνεται πῶς ἄρχισαν τὰ πρῶτα τοὺς ἐκεῖνα
 στὸ Σέλινο καὶ στὰ Σφακιά νὰ μαγειρῶσούν πάλι,
 καὶ στὸ Δοβλέτι ταραχὴ θὰ φέρουνε καὶ ζάλη.
 Ἦρθε καὶ τὸ φανέρωσεν ὁ κόνσουλας μὲ βία
 τῆς Φράντζας· μᾶς τὸ ἔγενψε κρυφὰ καὶ ἡ Ἀγγλία·

τὸ μαρτυράει κ' ἡ χαρὰ τοῦ Μόσκοβου ποῦ στέκει
σὲ μιὰ γωνιὰ παράμερη καὶ γλέπει σὰ λελέκι.

Τ' ἀκοῦν οἱ ἀγάδες, μένουνε μὲ ἀνοιχτὸ τὸ στόμα,
γιατὶ πολλοὶ δὲν ξέχασαν τὰ περασμέν' ἀκόμα.
Θυμούνται πῶς στὸ Ἄσκυφο, στὸ μαῦρο Μελιδόνι
σαρὸς οἱ Τοῦρκοι κοίτουσαν σὰν στάχια στὸ ἄλώνι,
ὄσους ἐκεῖ ἐξάπλωσε τὸ σφακιανὸ τουφέκι.
γιαυτὸ τ' ἀκοῦνε, καὶ καθεὶς σὰν πετρωμένος στέκει,
γίνονται θειάφι, λείψανο, ἕνας τὸν ἄλλο γλέπει,
καὶ δὲν ἤξεύρει τί νὰ εἰπῇ, τί νὰ προτείνῃ πρέπει.

Ἕνας ἀγᾶς τῆς Κάνδανος, τοῦρκος διαβολεμένος,
ποῦταν ῥωμιὸς στὰ νιάτα του, ῥωμιὸς καὶ διαθασμένος,
καὶ ἄλλαξε τὴν πίστι του, γιατί στὸ πανηγύρι
ἕνας Λακκιώτης τοῦστραψε στὴν μύτη τὸ ποτῆρι,
κ' ἐγέλασαν ἡ κοπελῆαις ποῦ χόρευαν στὸ γύρο,
κ' ἕνα τραγοῦδι τοῦβγαλαν, πῶς ἔχει μύτη πύρο·
αὐτὸς λυσσάει ἀπ' τὴ ντροπῇ, φεύγει, παραμονεύει
καὶ τὸν Λακκιώτη ξένοιαστον στὸ γύρισμα φονεύει —
καὶ μὲ τὴν πίστι ἄλλαξε καὶ ἀνθρωπιὰ καὶ τρόπο,
κ' ἕνας Ἰούδας ἔγεινε κ' ἀντίχριστος στὸν τόπο,
γιαυτὸ καὶ ἡ Διοίκησις τὸν εἶχε ἀγκαλιασμένο
κί' εἰς ὄλα τὰ συμβούλια πρῶτονε καλεσμένο —
πρῶτος ζητάει τὴν ἄδεια ἀπτὸν Πασσᾶ καὶ λέγει.
« Σὲ τοῦτα, ὅπου γίνονται, μὸν τὸ Δοβλέτι φταίγει·
ἂν εἰς τὸν πρῶτο πόλεμο καὶ στὰ σαράντα ἕνα
ἔβαν' ὁ Πατισᾶχ σπαθὶ χωρὶς ν' ἀφήκῃ κανένα,
δὲν θᾶχαμεν ἀνάστασι σὲ κάθε τρεῖς καὶ τόσο·
ὅταν μικρὸ 'ναι τὸ δενδρὶ θεὸ νὰ τὸ ξεριζώσω·
ἀλλ' ἂν τ' ἀφίκω καὶ γενῆ ἡ ρίζα του ῥουμάνι,
καὶ τὴν κορρῆ στὰ σύγνεφα τὸ μάτι μου τὴν χάνει,

πολύ καιρό χρειάζεται να πελεκάη ἡ ἀξίνη,
ὡς ποῦ τὸ ὑπερήφανο στὴ γῆ τὴν κόμη κλίνη
καὶ τότε πάλιν, ζωντανὰ πετάει τὰ βλαστάρια
ἀπὸ τῆ ρίζα του βαθεῖα, δὲν τὸ κρατοῦν λιθάρια.
Ἐγὼ, Πασσᾶ, στοχάζομαι νὰ γράψωμ στὴν Πόλι
νὰ στείλουε στρατεύματα καὶ τὴν ἀρμάδα ὅλη,
καὶ νὰ κρατοῦμε τὸ νησί, τὴ θάλασσα κλεισμένη,
κανεὶς τους νὰ μὴ δύναται ἀπὸ τοὺς ῥωμιούς νὰ μπαίνει,
κ' ἡμεῖς καὶ τὰ στρατεύματα νὰ βάλουμε μαχαίρε,
πριχοῦ τὸ μάθη ἡ Φραγκιά, πριχοῦ κανεὶς τὸ ξέρει. »

— Μὰ ἓνας ἀπτὴν Πέργαμο ποῦ ἦτανε μουντίρης,
Τούρκος θεοφοβούμενος, κ' ἀκούγονταν Ταχίρης,
ε εἶπες καλὰ, ἀφέντη μου, καλὰ εἶπες, τοῦ λέγει,
σὲ τοῦτα, ὅπου γίνονται, μόν' τὸ Δοβλέτι φταίγει·
φταίγει, γιατί τὸ χριστιανὸ — θὰ εἰπῶ ἔγὼ τὴν ἀλήθεια —
τὸν ἄφηκε στὰ νύχια μας χωρὶς καμμιά βοήθεια·
κ' ἡμεῖς ἀλησμονήσαμε, πῶς γράφει τὸ Κοράνι,
ἀπὸ τὸ πρόβατο μαλι καὶ βούτυρο σοῦ φθάνει,
καὶ ὁ καθένας θέλησε νὰ γδάρη τὸ τομάρι,
χωρὶς νὰ ἰδῆ, πῶς ὕστερα δὲν θάχη τί νὰ πάρη.
Γιαυτὸ κ' ἐγὼ στοχάζομαι, πῶς πρέπει μετριότη
νὰ δεῖξωμε, γιὰ νὰ ἐρθῆ ὁμόνοια ἢ πρώτη,
καὶ βάρη νὰ σηκώσωμε ἀπ' τὸ φτωχὸ καμπόσα,
καὶ μέλι ἀντὶ ἀλοῆς νὰ βάλωμε στὴ γλώσσα.
Χωρὶς ῥαγιά τὸ Τούρκικο βασίλειο δὲ μένει·
ἡμεῖς τὰ γένεια ἔχουμε, αὐτοὶ κρατοῦν τὸ χτένι,
αὐτοὶ καὶ μᾶς χτενίζουε τὴν σήμερον ἡμέρα,
ἂν ἔλειπαν, μᾶς ἔτρωγεν ἡ ψείρα καὶ ἡ λέρα. »
Δὲν ἄρσεν ὁ λόγος του καὶ ἔμεινε μονάχος,
κ' ἐτράβαε τὸ τσιμποῦκι του ἀσάλευτος σὰ βράχος.

Ήταν εἰς τὸ συμβούλιο καὶ ἓνας ἀρβανίτης ἀπὸ Μπεράτι· στάθηκε στὸν πόλεμο τῆς Κρήτης τὸν πρῶτο καὶ τὸν δεύτερο τοῦ Μουσταφᾶ Ξεφτέρη, κ' εἰς κάθε μάχη γίνονταν τὸ δεξιό του χέρι. Ὁ Μουσταφᾶς τοῦ ἔδωκε κάμπους, ἐλαιαὶς καὶ μύλους, κ' ἀπ' ὅλους τὸν προτίμαγε τοὺς μπιστευμένους φίλους. Εἰς τὸ Διβάν' ὑπόληψιν εἶχεν αὐτὸς μεγάλη· ἦταν τὸ χέρι δυνατὸς, ὅσον δὲν ἦταν ἄλλοι, κ' ἂν πέρασαν στὴ ράχι του ἐξῆντα πέντε χρόνια, λέγεις πῶς δὲν τὸν ἄγγιζαν τῶν γηρατιῶν τὰ χιόνια. Ἀκούουνταν Ἀβδουραχμάν' εἶχε μικρὸ τὸ μάτι ποῦ κρύβονταν στὰ φρύδια του σὰν μέσα σὲ κρεβάτι· θαρροῦσε, πῶς κοιμούτανε· μὰ ἔρχονταν ὄρα, κ' ἐσπιθοβόλαε φωτιαὶς ἢ κοιμισμένη χώρα. Ἐτζη κοιματ' ἡ θάλασσα σιμὰ στὴ Σαντορίνη, καὶ παίζει μες τὸ κύμα της πηδῶντας τὸ δελφίνι· μὰ ἄρχισε στὰ βάθη της τὰ ἀρμυρὰ νὰ βράζει, μὲ φλόγα καὶ μὲ πάταγο ἀνέλπιστα ξεσπάζει, τρέμουν τριγύρω τὰ νησιά, κατακυλοῦν οἱ βράχοι, καὶ στὸ καράβι ἀλλοίμονο, στὴ γειτονιά τοῦ λάχει.

« Ἀκούσατέ μου Μπέιδες, καὶ ἄκουσε Πασσᾶ μου, τοὺς λέγει, κ' ἂν σᾶς πῶ κακὸ, νὰ τῶθρουν τὰ παιδιὰ μου. Ἄν ἀληθεύει πῶς ὁ ῥαγιαῶς πολέμους μελετάει καὶ ἀναφοραὶς καὶ σύναξεις πίσω ὀμπρὸς κυττάει, καὶ ξέχασε τὰ ἔπαθε ἐδῶ καὶ τόσους χρόνους εἰς τοῦ Βαφῆ, τὴν Κίσαμο καὶ τοὺς Ἀποκορόνους, αὐτῆνε ρούσσιχη δουλειά· γράμματα γὼ δὲν ξέρω, μὰ στὸ μυαλό μου καθαρὸ τὸ πρᾶγμα τοῦτο φέρω. Αὐτοὶ οἱ ρούσσοι σκάλιζαν ἀπ' ἄλλοτε τὸν τόπο κ' εἰς τὸ ῥωμιὸ νὰ σηκωθῇ αὐτοὶ εἰδείξαν τρόπο,

κ' ἀφοῦ ἐπῆρε τ' ἄρματα στὴ Ρούμελη στὴ Μάνη, καὶ ἄρχισε τὸν πόλεμο εἰς τὴν Τουρκιὰ νὰ κἀνη, καὶ χτύπησε στὰ Τρίκορφα, τὸ Κάρλελι, τὸ Λάλα, κ' ἔβαλε τὰ καράβια μας ὅλα σὲ μιὰ πηλάλα, ποῦ ἀναψαν κ' ἐκάηκαν στὴν Χίο καὶ στὴν Σάμο, καὶ γείνηκεν ἡ κλεφτουριά σὰν τοῦ γιγαλοῦ τὴν ἄμμο, καὶ νάσου κ' οἱ φράγκοι κ' ἤρθανε νὰ ἰδοῦνε τὸ σφερί, καὶ στὸ λαιμὸ μᾶς ἐμπηξάν στὴν Πύλο τὸ μαχαίρι, γιατί εἶναι ὄλ' οἱ ἄπιστοι μαγαρισμένη φάρα, καὶ ἀφορμὴ εὐρήκανε ; σὲ πέρνει ἡ κατάρρα.

Γιαυτὸ δὲν τῶχω γιὰ καλὸ στὴν Κρήτη πέρα πέρα νὰ μπῆ φωτιά καὶ σίδηρο, τουφέκι καὶ μαχαίρι, ὅποιος θαρροῦν πῶς μὲ σπαθὶ τὸ πρᾶγμα τελειώνει, νὰ θυμηθῆ τὸ Δίβανο ποῦ εἶμαστε γειτόνοι, τρέξαν οἱ φράγκοι μονομιᾶς σὰν μαύραις καλιακούδες, τρέξαν καὶ μᾶς κυνήγησαν σὰν ἄγριαις ἀρκουδαῖς, καὶ ἀφορμὴ τρανήτερη θὰ δώσῃ τὸ σπαθὶ μας, ν' ἀρθοῦν καὶ νὰ φωνάζουνε παρ' ὅσον οἱ ἐχθροὶ μας. Γι' αὐτὸ κ' ἐγὼ στοχάζομαι καλλίτερα συμφέρε νὰ δείξωμε κανένας μας πῶς τίποτε δὲν ξέρει, καὶ νὰ καλέσωμεν ἐδῶ ἕναν κοντὰ στὸν ἄλλο ὅποιον θαρροῦμε δυνατὸ, θαρροῦμε καὶ μεγάλο, καὶ νὰ τοὺς διαμοιράσωμε ἀξίωμα καὶ γρόσι κ' ὕστερα . . . ἔχουμε κ' ἡμεῖς δυὸ παραδιῶνε γυνῶσι.

Αὐτοὶ οἱ ῥωμοὶ γιὰ τὴν τιμὴ καὶ τὸμ παρᾶ φοφοῦνε, ῥίχτους ἐκεῖ δύο σκύδαλα κ' ἄφες τους νὰ τζιμποῦνε, μὰ γλέπεις πῶς βαρέθηκες ; θάλε τους νὰ μαλώνουν, κ' ἕνας τὸν ἄλλον χύνονται καὶ σὰ σκυλιὰ δακώνουν. Ἔτζ' ἔγεινε στὰ Γιάννενα στὰ χρόνια τοῦ Βεζύρη, ἔρχονταν τ' ἀρχοντόπουλα ὡσάν στὸ πανηγύρι, καὶ αὐτὸς γλυκοχαϊδεύοντας τοὺς δένει στὸ πᾶχί του, κ' Ἄγραφα, Βάλτος ῥήνεψαν μαζὺ κ' ἡ κεφαλή του.

Τὸ Σοῦλι μόνο στάθηκε ἀλύγιστη κολώνα
καὶ τρεῖς χρόνια πάλεψε καὶ θέρος καὶ χειμῶνα·
μ' ἂν δὲν ψηφάει τοὺς Μπέιδες τοῦ Βερατιοῦ, τῆς Κρόγιας,
μὲ τὸ χρυσάφι γείνηκε κ' ἓνας Σουλιώτης μπόγιας. » —

Ἐτζ' εἶπε καὶ οἱ Μπέιδες στὸ γύρο ψιθυρίζουν
σὰν ὅταν μέσα στὰ σπαρτὰ οἱ ἄνεμοι βοῦζουν,
καὶ τὸν καθένα ὁ Πασσᾶς ἀραδικῶς κυττάει
καὶ μὲ τὸ γνέμα τοὺς μιλεῖ, μὲ γνέμα τοὺς ῥωτάει,
κι' αὐτοὶ στὸ γύρο κλίνουνε κεφάλι καὶ σαρίκι,
πῶς μὲ τὸ Μπέη συμφωνοῦν, τὸ Μπέη τὸν ἀρβανίτη.
Γνέφει καὶ παύει τὸ σούσουρο, χτυπάει τὴν ἀπαλάμη
α φέρτε μου τὸ γραμματικὸ, κ' εἶπέτε του νὰ δράμῃ
νὰ γράψῃ γράμμα γνωστικὸ καὶ μὲ καθαλαρέους
νὰ στείλωμε στοὺς προεστοὺς κ' εἰς τοὺς καπετανέους. »
Ἐμπαίνει τοῦτος σκύβοντας, τραβάει τὸ καλαμᾶρι
ποῦ σὰν πιστόλα κρύβονταν εἰς τὸ πλατὺ ζωνάρι,
στὴν ψάθα κάτω στρώνεται, στὸ γόνατο, κι' ἀρχίζει.
« Προστάζει ὁ ἀφέντης μας ὁ Ἰσμαήλ κι' ὀρίζει
σ' ἐσᾶς ποῦ εἶστε προεστοὶ κι' ἄρματωλοὶ στὴν Κρήτη
εἰς τὰ Σφακιὰ, τὸ Σέλινο, καὶ εἰς τὸν Ψηλορίτη,
ἔχει φερμάνι νὰ σᾶς πῆ, φερμάνι νὰ διαβάσῃ
καὶ δίχως ἄλλο γλήγορα καθένα νὰ προφθάσῃ. »

Κινοῦν οἱ δούλοι τρέχοντες μὲ τὸ χαρτί στὸ χέρι, —
ἀπτό σεράϊ βγαίνουνε κοντὰ τὸ μεσημέρι
κ' οἱ μπείδες ἀργὰ ἀργὰ, πολὺ συλλογισμένοι,
καὶ εἰς τὸ δρόμο τοὺς τηροῦν ὁ κόσμος τρομαγμένοι.
Ἐτζι καὶ ὅταν ἀνοίξουνε κατώγει, ὅπου ταῦροι
πολλοὶ μαζὺ σταλίζουνε σὲ κατοικία μαύρη,
καὶ βγοῦν στὸν ἥλιο καὶ χυθοῦν σὲ πατημένο δρόμο,
πᾶνε καὶ πάλι στέχονται, καὶ στρέφουνε τὸν ὦμο

πότε ζερβά πότε δεξιά, και παίζουν τὸ σαγόνι
κι' ὁποιος τοὺς δῆ ξιππάζεται, και στήν γωνιά ζαρώνει.

Ἡ φήμη ἡ ταχύπτερη, τὸ κοσκινένιο στόμα,
ποῦ ἀπ' τὰ χεῖλη τὴν λαλιά δὲν ἄφηκες ἀκόμα,
και τὴν ἀρπάζει φεύγοντας ὡσάν τὸ χελιδόνι
και στὸν ἀέρα κελαῖδει, πετᾷ και τὴν ἀπλώνει,
ἡ φήμη ἐξαπλώνεται στῶν χριστιανῶν ταῖς χώραις,
ἀπ' τὴν Σιτιὰ στήν Κίσαμο πετάει σὲ λίγαις ὥραις,
διηγέται πῶς ἐκάμανε εἰς τὰ Χανιά διθάνι
οἱ μπέιδες και ὁ Πασσᾶς και ὄλ' οἱ μεγιστάνοι,
και πῶς ἀδιαβουλεύθηκαν νὰ στείλουν και νὰ κράξουν
τοὺς προεστοὺς κι' ἀρματωλοὺς και χίλια νὰ τοὺς τάξουν.
Μὰ δὲν τοὺς πιάνεις εὐκολα, Πασσᾶ, και μὴ σε μέλη
θυμοῦνται στῆς Τριπολιτσᾶς πῶς ἤρθαν τὸ καστέλε
τὰ εἴκοσι ἀρχοντόπουλα μὲ τὸ Μαυρομιχάλη
κ' ἐσάπησαν στὰ σίδερα ὡς ποῦ νὰ τοὺς ἐβγάλη
ὁ Γέρωσ τῆς Καρύταινας στὸ αἷμα κολυμβώντας
κ' ἐπάνω εἰς ἐρείπια και πτώματα πατῶντας.
Αὐτὰ παντοῦ λογιάζουνε, παντοῦ τ' ἄρματα πιάνουν,
ὄσοι γνωρίζουν νὰ κτυπαῦν, γνωρίζουν νὰ πεθάνουν.
Βαροῦν ἐδῶ τὰ σήμαντρα, βαροῦν ἐκεῖ καμπάνες,
φεύγουν τ' ἀλέτρ' οἱ γεωργοὶ και οἱ βοσκοὶ ταῖς στάναις,
και τ' ἄρματα στὰ χέρια τους χαϊδεύουν και πηδοῦνε,
κ' ἕνας τὸν ἄλλο χαιρετοῦν και σφίγγουν και φιλοῦνε.

Τί εἶναι ποῦ τοὺς ἔκαμε νὰ γείνουν ἄλλοι ἀνθρώποι,
νὰ ἀλλαχθῆ ἡ ὄψις τους, νὰ ἀλλαχθοῦνε οἱ τρόποι,
κ' ἐκεῖ ποῦ ἔγερναν ταπεινοὶ τὴν κυρτωμένη πλάτη,
και θάρρειες πῶς καρτέραγαν τὸν Τοῦρκον ἀναβάτη,
νὰ τιναχθοῦνε δῶα ὀργυιαῖς καμκαρωμένοι στύλοι,
και σίδηρο στὰ χέρια τους, φοβέρα εἰς τὰ χεῖλη,

τὴν λάμψι εἰς τὸ μέτωπο καὶ μέσα τὴν ἐλπίδα,
νὰ παραιτήσουν τῆς ζωῆς τὴν ἄυπνη φροντίδα
καὶ ν' ἀψηφοῦν τὸ θάνατο καὶ νὰ διψοῦν τὸ αἷμα ;
Εἶν' ἓνα σου χαμόγελο, Ἐλευθεριά, ἓνα γνέμα !
Ἐλευθεριά τοῦ πλάστου μας πνοὴ ἀντρειωμένη,
βαθειὰ στὰ φυλλοκάρδια μας ἀκοίμητη κλεισμένη,
Ἐλευθεριά τοῦ οὐρανοῦ δροσάτη θυγατέρα,
ἐσὺ ποῦ πρώτη ἔλαμψες στὴν ἕκτη του ἡμέρα,
ὅταν στὸ χέρι τ' ἅγιο ζωντάνεψε τὸ χῶμα
καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἔλαβε τὴν ὄψι καὶ τὸ σῶμα.
Ἐσ' ἦσαν ποῦ τὸν δέχθηκαν ἡ πρώτη ἀπ' τὸ χέρι,
πριχοῦ ἀκόμη γεννηθῆ τὸ θηλυκό του ταῖρι,
καὶ τὸν ἐπεριδιάβασες τοὺς κάμπους τὰ λουλούδια
τοῦ παραδείσου, ψάλλοντας ἀξέχαστα τραγούδια.
Ἐσὺ τοῦ ἐνανούρισες τὸν ὕπνο τὸ γλυκό του,
ὅταν στὴ χλόη ἔγυρε καὶ ἀπὸ τὸ πλευρό του
τὸ ἴδιο χέρι ἄπλωσε κοντὰ εἰς τὴν καρδιά του
κ' ἐζύμωσ' ἀπ' τὸ αἷμά του τὸμ πρῶτον ἔρωτά του.
Γιαυτὸ, γλυκελά Συγτροφίσα, τὰ πάντα λησμονοῦμε,
ὅταν ἡ θεία λάμψι σου χαράξῃ καὶ τὴν ἰδοῦμε
γιαυτὸ ἀνατριχιάζομε, γιαυτὸ τ' ἀστῆθι πάλλει,
γιαυτὸ φωτιὰ ἀνάβεται στὰ σπλάγχνα μας μεγάλη,
καὶ μιὰ στιγμή, Ἀθάνατη, μία στιγμή μαζί σου
μᾶς φαίνεται ἄχ ! κ' εἶν' ἡ ζωὴ τοῦ πρώτου παραδείσου . . .

Μιὰ, δυὸ καὶ τρεῖς ἀνάθεμα εἰς ὅποιονε τολμήσῃ
ἀπὸ τὸ πλάσμα τοῦ Θεοῦ τὸ δῶρο νὰ στερήσῃ ! . . .
κόλασι μαύρη, αἰώνια σ' ὅποιονε δὲ βαστάξῃ,
ὅταν ἀπὸ τὸ στόμα σου ἡ σάλπιγγα τὸν κράξῃ,
Ἐλευθεριά, τὸ μάτι του νὰ στρέψῃ καὶ νὰ ἴδῃ,
τὸ ὄλομορφώτερο τοῦ στήθους μας στολίδι . . .

πὺ τὸ κρατεῖς στήν ἐνδοξήν καὶ στιβαρὴν παλάμη, καὶ τὸ χαρίζεις σ' ὅποιονε γιὰ νὰ τ' ἀδράξῃ, δράμῃ.

Πολλοὶ γοργὰ τοῦ Ὀμηλοῦ ταῖς ῥίζαις διασκελοῦνε καὶ εἰς τῶν βράχων τὴν κορφή σὰν τὰ πουλιὰ πετοῦνε πρὸς δένρ' ὃ ἥλιος ἄντικρυ, ποῦ μόλις ξεπετιέται ἀπὸ τῆ βράχει τοῦ βουνοῦ, κ' ὁ ἴσκιος τους τανυέται μακρὺς μακρὺς σὰν γίγαντας, ῥίχες πολλαῖς σκεπάζει. Παίζει σὲ φέσι κόκκινο ὀλόμαυρο παπάζι. Δύο ὀργυιαῖς τεντόνεται στὸν ὦμο τὸ τουφέκι, γυμνὸ τὸ χέρι κρέμεται καὶ πίσω τὸ γελέκι· μιὰ πήχη ἢ πιστόλα του στή μέση ἐμπηγμένη μετ' τὸ σπαθί ταιριάζεται σφιχτὰ ἀγκαλιασμένη, κοντόβρακ' ὡς τὸ γόνατο, ὑπόδημα χρυσάφι, καὶ τρέχει ὑπερήφανο τὸ κρητικὸ ἐλάφι.

Ποῦ τρέχουν μετ' τὰ σχολιανὰ στολίδια στολισμένοι; μήνα σὲ γάμο καὶ χαρὰ πηγαίνουν καλεσμένοι; μήνα πρῶνὸν σηκώθηκαν νὰ πᾶν στὸ πανηγύρι; μήν ἀναβαίνουν τὸ βουνὸ νὰ κάμουνε σείρι, ὅπου χορεύουν κοπελιαῖς καὶ ῥίχνουν στὸ σημάδι λεβέντες στοῦ κυπαρισσιοῦ τὸ ὑψηλὸ κορφάδι; Κι' ἂν τρέχουν μετ' τὰ σχολιανὰ στολίδια στολισμένοι, οὐδὲ σὲ γάμο καὶ χαρὰ πηγαίνουν καλεσμένοι, κ' οὐδὲ πρῶνὸν σηκώθηκαν νὰ πᾶν στὸ πανηγύρι, οὐδ' ἀναβαίνουν τὸ βουνὸ νὰ κάμουνε σείρι, ὅπου χορεύουν κοπελιαῖς καὶ ῥίχνουν στὸ σημάδι λεβέντες στοῦ κυπαρισσιοῦ τὸ ὑψηλὸ κορφάδι. Στοὺς Λάκκους συμμαζώνονται τῆς Κρήτης διυλεγμένοι ἀρματωλοὶ καὶ προεστοί, καὶ εἶν' ἐκεῖ σταλμένοι ἀπ' τὸ λαὸ τὸν Κρητικὸ τὸς συνοδεύουν χίλιοι, καὶ οὐδὲ μπέδες ψηφοῦν οὐδὲ τὸν Ἰσμαήλ.

Φθάνουν και τὰ βραχώματα, τούς τοίχους, ταις πιζούλαις
πλακώνουνε τῆς ἀγορᾶς, και γύρω Λακκοπούλαις
τούς χαιρετοῦν μπιρμπιλωταίς με γνέμα, με μαντίλι,
κ' αὐτοί τούς ἀποκρίνονται με γέλοιο εἰς τὰ χεῖλη.

Θωρεῖς, μανοῦλά μου, ἐκεῖ τὸν Καλοκωσταντάκη,
ἔλεγ' ἕνα τριαντάφυλλο, ἕνα περιστερᾶκι,
κορίτσι δώδεκα χρονῶν, πῶς εἶν' ἄρματωμένος ;
μᾶνα μου, γνέψε του νάρθη· τρεῖς μέραις μακρυσμένος
ἔμειν' ἀπὸ τὸ σπίτι μας, ὄχ ! μᾶνα, κ' εἶναι χρόνος·
σὰν ποῦ τάχα νὰ γύριζεν ὁ Κωνσταντάκης μόνος ;
— σῶπα, μικρῆ, κ' εἶναι ντροπὴ και σ' ἀγροικοῦν γειτόνοι·
— μᾶνα μου, ἰδὲς μᾶς χαιρετάει, τὸ μάτι μου θολώνει,
κλαίω, μανοῦλά μου, γιατί ; . . . ἄχ, τ' ἄρματα δειλιάζω,
και τοῦεἶπα νὰ μὴ τὰ βαστάει, γιατί πολὺ τρομάζω.

Ἄστονε, κόρη μου, νὰ πάη, νὰ πάη σὰν τὸμ παποῦ του,
νὰ πάρη πίσω μοναχὸς τὸ αἷμα τοῦ γονιοῦ του, —
ἔλεγεν ἕνας γέροντας, ποῦ κάθονταν στὴ θύρα
τῆς γειτονιάς και ἄκουγε τὴν κόρη και τὴ χήρα
τῆς μάννα της — τ' ἀγκόνι μου, τὸ μοναχὸ παιδί μου
για τὸρα τὸ ἀνάστανα νὰ ζῶση τὸ σπαθί μου,
τὸ κοίμιζα στὴν ἀγκαλιὰ με τὸ κουλό μου χέρι,
και με τὸ στόμα τῶθρεφα ὡσὰν τὸ περιστέρι.
Ἄττο τ' ἀγκόνι μου νὰ πάη, νὰ πάη με τὴν εὐχή μου,
ἄστο νὰ πάη στὸν πόλιμο, σὰν πῆγε τὸ παιδί μου . . .

ἐπολεμούσαμε μαζί, τρεῖς νύχτες και τρεῖς μέραις,
ἀνάψαν τὰ τουφέκια μας, λιγῦσαν ἡ μαχάραις,
μὰ πιθαμὴ δὲ σπάραζε τ' ἀθίνατο ξεφτέρει,
ἀπὸ τὸ πόδι μου κοντά. Ἐγύριζε τὸ χέρι
ὡσὰν τὸν ἀνεμόμυλο, ὅταν βοριᾶς φυσᾶει,
και τρίζει ἡ ἀντένα του ἐκεῖ ὁποῦ γυρνᾶει.

Ἐπολεμούσαμε μαζί κ' οἱ δυὸ πλάγι μὲ πλάγι,
κ' ἔβαν ἔμπρὸς τὰ στήθι του, ἔμπρὸς νὰ μὲ φυλάγῃ.
Ἐκεῖ κοντὰ τὸ δειλινὸ μπόμπα φαρμακεμένη
πέφτει μπροστάμου· λαχταροῦν οἱ ἄλλοι τρομαγμένοι
ἀπὸ στοιχειῶ, ποῦ σφύριζε σὰν ὄχεντρα στὴ λάκκα,
μὰ τὸ παιδί μου δὲν δειλιῶ· νὰ σβύσῃ τὴν ἀνθράκα
χύνεται μὲ τὴν κάππα του καὶ τὸ στοιχειῶ ἀνάφτει,
χιλῖα κομμάτια γίνεται, καὶ ἓνα λάκκο σκάφτει,
καὶ εἶδα, ἄχ! καὶ σπάραζεν ἀγνώριστος, πνιγμένος
στὸ μελανὸ τὸ αἷμά του ὁ υἱὸς ὁ ζηλεμένος . . .
ἄπλωσα τὸ χεράκι μου νὰ τότε βοηθήσω,
μὰ εἶδα κ' ἦτανε κουλό· πατέρα, θὰ σ' ἀφήσω,
μοῦ εἶπε, μόνον νὰ νοιαστῆς τὸν Καλοκωσταντάκη,
ποῦ ὄρφανὸ κ' ἀπὸ τοὺς δυὸ θὰ μείνῃ σὲ λιγάκι,
καὶ νὰ τοῦ λὲς, πῶς πέθανε εἰς τὸ ταμποῦρι ἀπάνω,
αὐτὴ τὴν ὀλοῦστερη παραγγελιὰ σοῦ κάνω »
καὶ γέρνει τὴν ἄλλη μεριὰ καὶ δὲ μετακινιέται,
καὶ ἡ ψυχοῦλά του ψηλὰ στοὺς οὐρανοὺς πετιέται . . .
ἄστονε, κόρη μου, νὰ πάῃ, νὰ πάῃ σὰν τὸμ παποῦ του,
νὰ πάρῃ πίσω μοναχὸς τὸ αἷμα τοῦ γονιοῦ του —
κ' ἡ κόρη μὲ τὰ χέρια τῆς τὰ τρυφερὰ ἐκράτει
τ' ἀγγελικὸ τῆς πρόσωπο, τὸ φλογισμένον μάτι,
κ' ἔσκυβε μὲς τῆς μάνας τῆς τὰ μυρωμένα στήθια,
κι' ἀπὸ τὰ σπλάχνα τῆς βαθεῖα ἐζήταε βοήθεια.

Ψηλὰ στάλώνια στέκονται πενήντα παλικάρια,
καλὰ, λιγνά, λεβέντικα, σὰν καστανιᾶς βλαστάρια·
κάνουνε κύκλο κ' ἔχουνε ἓνα παπᾶ στὴ μέση,
μαῦρα φοροῦν τὰ ροῦχά τους, μαῦρο φοροῦν τὸ φέσι,
καὶ μία κόρη ἀπάρθενη τὰ χέρια τους ἐνώνει
εἰς ἀλυσίδα ζωντανή.

Ένα ποτήρι στὸ δεξί τὸ χέρι του βαστάει
καὶ ἕναν ἕναν ὁ παπᾶς μὲ τὸ κρασί κερνάει,
καὶ μὲ τὸ χέρι τὸ ζερβὸ κρατεῖ τὸ πετραχῆλι
καὶ τοὺς σταυρώνει μέτωπο καὶ πρόσωπο καὶ χεῖλη.
Γενῆκαν ἀδελφοποιοί. Ἀγκαλιασμένοι ἀντάμα
θὰ ἰδοῦνε τῆς ζωῆς μαζὶ νὰ κλώθεται τὸ ῥάμα,
μαζὶ θάμπουν στόμ. πόλεμο, θὰ κατεβοῦν στὸ μνήμα,
μαζὶ θὰ γονατίζουν εἰς τούρανὸς τὸ βῆμα,
καὶ μία δάφνη δροσερῆ, ἂν ὁ Θεὸς τὸ δώση,
μαζὶ τὴν ὑπερήφανη κορφή θὰ στεφανώση.

Σὲ κύκλο ἀραδιάστηκαν οἱ γέροντες οἱ πρῶτοι,
καὶ τῆς Κισσάμου φέρνουνε στὴν μέση τὸ Δεσπότη,
κ' αὐτὸς τὸ μάτι στρέφοντας ψηλὰ εἰς τὰ οὐράνια,
θολὸ ἀπὸ τὰ δάκρυα κ' ἀπ' τὰ πολλὰ τὰ χρόνια,
τὰ δύο του χέρια ἐσήκωνε καὶ γύρω τοὺς βλογαίε
καὶ τοῦ Θεοῦ τὴ δύναμι καὶ τὴν εὐχὴ ζητάει.
Σηκώνεται ὁ Κριαρᾶς, τοῦ Σέλινοῦ ὁ πρῶτος
ἄρματωλὸς, καὶ μὲ φωνή, ποῦ μοιάζει σὰν ὁ κρότος
ἀπὸ κανόνι σάδερφοι, τοὺς λέγει, παληκάρια
τῆς Κρήτης, νὰ τὴν κ' ἔφθασεν ἡ ὥρα, σὰ λιοντάρια
νὰ σπάσωμε τὰ σίδερα, ποῦ μᾶς κρατοῦν δεμένους,
ἀπὸ τὴ φτέρνα τῶν Τουρκῶν, ῥαγιαδες, πατημένους !
χίλλαις φοραῖς σᾶς ἄκουσα στενάζοντας νὰ λέτε:
Θεῖμ', καὶ κᾶνας πόλεμος ἔχ ! πάλι δὲ γεννιέται,
ποῦ νὰ σεισθοῦν βασίλεια, νὰ τρίξη τὸ κανόνι,
καὶ νὰ χορίψη ὁ θάνατος σὰν ὁ βοριᾶς στ' ἄλωνι ;
ἀδέλφια, τέτοιος ἰπόλεμος ἀπ' τὸ Βορειὰ μουγγκρίζει,
νάτονε νὰ στὴ 'Ρούμελη ὁ οὐρανὸς μαυρίζει,
φλόγες πετοῦνε τ' ἄρματα, κ' ἀνάφτει τὸ καμίνι
τί θέλετε ; ὁ Κρητικὸς ὁ ὕστερος, νὰ μείνη,

ἢ πρῶτος τὴν ἀνάστασι νὰ γλυκοχαιρετήσῃ,
καὶ πρῶτος τῆς ἐλευθεριᾶς τὸ φλάμπουρο νὰ στήσῃ;
πέτετο » — καὶ μὲ μιὰ φωνὴ χίλιοι πετιῶνται, « πρῶτος
θέλομε ἡμεῖς στὸν πόλεμο νὰ εἶμαστε οἱ πρῶτοι,
καθὼς στερνοὶ τὰ ἄρματα ἀφήκανε ἐκεῖνοι
ποῦ τὴ ζωὴ μᾶς ἔδωκαν, κι ἄς γείνη ὁ,τι γείνη. » —

Τότε τραβάει ὁ Κόρακας κὶ βγάν' ἀπὸ τὴ ζώνη
τὸ φλάμπουρο καὶ σὲ ψηλὸ κοντάρι τὸ στηλώνει,
καὶ ὁ Δεσπότης τὸ βλογάει, κρατῶντας τὴν εἰκόνα
τοῦ Στρατηλάτη ῥίχνονται οἱ Κρητικοὶ στὸ γόνα
καὶ προσκυνοῦνε καὶ τὰ δυὸ, βροντοῦνε τὰ τουφέκια,
βοῖζουσι γύρω τὰ βουνα, ὡσάν ἀστροπελέκια
νὰ σκάζουσι μὲς τὰ σύγνεφα καὶ ταῖς κορφαῖς νὰ δέρνουν
τῶν ἐλατιῶν, ποῦ στὴ βροχὴ καὶ στοὺς ἀνέμους γέρνουν.

Ἐλάτε τόρα ὅλοι μας, φωνάζει ὁ Ῥωμάνος,
ποῦ ἦτανε στὴ Μεσαρὰ ὁ πρῶτος καπετάνος,
ὄρκο ἀπάνω στὸ Σταυρὸ νὰ κάμωμε, κανένας
νὰ μὴν ἀφήκῃ τᾶρματα, ἐνόσω στέκει ἕνας
στὴν Κρήτη Γούρκος ζωντανός, καὶ ἕως νὰ τὸ δώσῃ
ὁ οὐρανός με τὸ Μωριά τὴν Κρήτη νὰ ἐνώσῃ. »
Χίλια ἀνοίγουν στόματα καὶ μιὰ φωνὴ ἀφίγουν
καὶ πνίγονται στὰ δάκρυα ποῦ σὰν τὴ βρῦση χύνουν.
Θεὲ, λέν, ποῦ μᾶς ἐπλάσες καὶ ποῦ σὲ προσκυνοῦμε,
καὶ ἅγιε Γεώργιε ποῦ σὲ πολυτιμοῦμε,
κάνομε ὄρκο φοθερὸ ἡμεῖς καὶ τὰ παιδιὰ μας,
ἂν τᾶρματα ἀφήκωμε πρὶν τὴν ἐλευθερίᾳ μας
νὰ ἰδοῦμε, οὔτε μιὰ ψυχὴ στὸν κόσμον νὰ μὴ μείνῃ
ἀπὸ ἡμᾶς, καὶ τάφος μας ὁ Τάρταρος νὰ γείνη.
Ὅ,τι στὸν κόσμον ἔχομε καὶ ὁ,τι λαχταροῦμε,
γονιούς, γυναῖκες καὶ παιδιὰ, τὰ ρούχα ποῦ φοροῦμε,

τὸ αἷμά μας, τὰ σπλάχνα μας, καὶ τὴν ψυχὴ ἀκόμα
αὐτὴ ποῦ δὲν ὀρίζομε, μ' ἓνα τὸ λέμε στόμα,
τὰ πάντα νὰ προσφέρωμε γιὰ τὴν ἀλευθερίαν,
ὡς νὰ γενῆ μὲ τὸ Μωριά κ' ἡ Κρήτη βασιλεία.

Λένε καὶ ἀγκαλιάζονται σφιχτά, γλυκοφιλιῶνται,
καὶ στὸ χωρὶο σκορπιζονται, καὶ μ' ὅποιον ἀπαντιῶνται,
χέρι μὲ χέρι πιάνονται, στήθη μ' ἀστήθη σμίγουν,
καὶ στὴν ἐλπίδα τὴν καρδιά καὶ τὴν χαρὰ ἀνοίγουν.
Ἔρχονται διπλαῖς ταῖς τουφεκιάς, καὶ τὸ χωρὶο ἀστράφτει,
θαρρείς πῶς κάθε σπῆτι του καπνίζει καὶ ἀνάφτει,
καὶ γίνεται ἀλαλαγμὸς, βοὴ θεριακωμένη,
ὡς ὅταν δέρνη θάλασσα τοὺς βράχους φουσκωμένη.

Μὰ νὰ καὶ δύο χωρικοὶ προφθάνουνε τρεχάτοι,
καὶ λένε: Τούρκοι φαίνονται βραθεῖα στὸ μονοπάτι
κ' εἶν' ὡς πενήντα. Ἔρχονται καθάλα, ἰδρωμένοι,
καὶ εἰς τὸ δρόμο τους βρωτοῦν, ποῦ εἶστε συναγμένοι.
Ὁ λόγος γίνετ' ἀστραπὴ, καὶ σιωπὴ μεγάλη
γιὰ μιᾶς πλακῶνε τὸ χωρὶο ἀπ' ἄκρη ὡς τὴν ἄλλη.
Μικροὶ μεγάλοι ἴλογυρα στοὺς γέροντας σιμώνουν
νὰ μάθουνε τί θὰ γενῆ, κ' οἱ νεώτεροι ἀπλώνουν
τὸ χέρι τους εἰς τ' ἄρματα καὶ πιάνουνε τὸ δρόμο
τοὺς Τούρκους νὰ σταυρώσουνε, πρὶν στρέψουνε τὸν ὄμο. —
Παιδιὰ, σταθῆτε ἐντροπή, ὁ Κωσταρὸς φωνάζει,
εἶν' ἐντροπή ὁ Κρητικὸς ἀξένοιαστους νὰ σφάζη.
Θάρρη καιρὸς στὸ αἷμά τους νὰ βιάσωμε τὸ χέρι,
τόρα κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς τί θέλουνε δὲν ξέρει.
Ἄφητε νὰ ρωτήσωμε, ποῖά φέρουνε μαντάτα
ἀπὸ Χανιά καὶ τὸν Πασσᾶ, κῆρθανε τόση στράτα.
Ἰστερ' ἂν τοὺς σκοτώσωμε, μὲ προδοσίαν θὰ ποῦνε
πῶς πολεμοῦν οἱ Κρητικοί, μὲ στήθη δὲ μποροῦνε.

“Οχι φονιάδες ἄδικοι, παιδιὰ, νὰ μὴ φανοῦμε,
τόχω ντροπὴ — και κόλασι ἀπ’ τὸ Θεὸ θά βροῦμε”
πέντ’ ἔξη μόνο τρέξετε και κάτω κατεβήτε
και αὐτουνοὺς ποῦ ἔρχονται, τί θέλουνε νὰ ἰδῆτε.

«Καλημεροῦμε, προεστοί. — Καλῶς τους τοὺς ἀγάδες.
Ὁ Ἰσμαήλ μᾶς ἔστειλε κ’ οἱ τρεῖς οἱ δεσποτάδες
ἀπὸ Χανιά, και Ῥέθυμνο, και Κάστρο τὸ μεγάλο,
γιὰ νὰ σᾶς παραγγεῖλωμε ν’ ἀρθῆτε δίχως ἄλλο
νὰ σᾶς διαβάση ὁ Πασσᾶς τοῦ βασιλιᾶ φερμάνι,
ὁποῦ καλὸ βουλήθηκε στοὺς Κρητικούς νὰ κάνη. —
Μᾶς τ’ ὄγραψαν προτῆτερα, ὁ Κωσταρὸς ἀρχίζει,
κ’ εἶδαμε τί ὁ βασιλιᾶς και ὁ Πασσᾶς ὀρίζει
στοὺς Δεσποτάδες, πέτε τους, νάχομε τὴν εὐχή τους,
πῶς μοναχὰ ἡ λειτουργιὰ εἶναι δουλειὰ δική τους.
Μὲς τὰ Χανιά ἡ Ἐκκλησιὰ φωνὴ τρανή δὲν ἔχει
γιὰ ν’ ἀκουστῆ στὸ Σέλινο κ’ ὀλοῦθε, ὅπου τρέχει
ἀδούλωτο και ἀπιαστο τὸ Κρητικὸ ζαρκάδι.
Δὲν ἔρχομαστε στὰ Χανιά, στῆς φυλακῆς τὸν Ἄδη,
γιατί ἀκόμη στέκεται στοῦ σπραγιοῦ τὴ θύρα
γραμμένη μετὰ τὸ αἷμά τους τῶν προεστῶν ἡ μοῖρα,
ὅσοι πιστέψαν κ’ ἤρθαν στοῦ Μουσταφᾶ τὰ λόγια
και δὲν ἐγύρισε κανεὶς στοὺς Λάκκους και τ’ Ἀνώγεια.
Οἱ ἄμοιροι! βρεθῆκανε μετὰ νύχτα κρεμασμένοι,
και τοὺς ἐπετροβόλαγαν οἱ Τούρκοι λυσσασμένοι,
κ’ ὁ Μουσταφᾶς στὸ κῆδισι του ἔσκαζε και γελοῦσε,
ἐνώ τὸ ταῦλι ἔπαιζε και ἀργιλε ῥοφοῦσε.
Ἄοι! ψυχαῖς ἀθάναταις, ψυχαῖς ἀγιασμέναις,
στῶν Κρητικῶν τὴν καρδιὰ αἰώνια γραμμέναις,
ψυχαῖς ποῦ μαρτυρησατε σὰν τὸν Ἐσταυρωμένο,
τοῦ Πατριάρχη σὺντροφαῖς. . Ἄοι, καταραμένο

νάνα! τὸ χέρι τὸ δειλὸ, ποῦ δὲν σᾶς ἐκδικήσῃ
κ' εἰς τῶν φονιάδων τὸ κορμὶ τῆ λάβρα μου δὲ σβύσῃ . . .

— κ' ἐστάθηκεν ὁ Κωσταρὸς λιγάκι ν' ἀνασάνῃ,
γιατ' ἀκούγε τ' ἀστῆθί του νὰ βράζῃ σὰν καζάνι
τοῦ βαποριοῦ, ὅταν πολὺ ἀνάψῃ καὶ πυρώσῃ,
κ' ἡ θάλασσα στὸν κόρφο του χοχλάσῃ καὶ φουσκώσῃ. —

Πάγετε τόρα στὸν πασσᾶ, στοὺς μπένδες νὰ πῆτε,
ἂν θέλουνε τοὺς προεστοὺς, ἐδῶ μαστε κ' ἐρθῆτε,
ἐλάτε τὰ κατάστιχα νὰ στρώσωμε στὴ χλόη,
καὶ μὲ μολύβι φλογερὸ, ὅπου περνῶντας τράει,
νὰ γράψωμε τί θέλετε καὶ τί σᾶς χρεωστατοῦμε,
κ' ὕστερα νὰ τὰ σβύσωμε καὶ νὰ διαχωρισθοῦμε.

Γλέπετ' ἐκεῖ τὸ φλάμπουρο ποῦ παίζει στὸν ἀέρα;
σὲ κάθε στροφογύρισμα σαρώνει μιὰ φοβέρα·
στέκονται εἰς τὰ πόδια του χίλισι καὶ τὸ φυλάνε,
χίλιοι, ποῦ γιὰ τὴ δόξα του τὸ Χάρο πολεμᾶνε.

Ἄχ! καὶ νὰ τῶδιν' ὁ Θεὸς εἰς τὸ τζαμί ἀπάνω
ν᾿ ἄγλεπα νὰ τὸ στένανε, κ' ὕστερα ἄς πεθάνω . . .

Τί λέτε, κρητικόπουλα, στὰ λόγια μου τί λέτε; —
χίλια ἀνοίγουν στόματα καὶ μιὰ φωνὴ πετιέται:

«Τὸ Θάνατο χίλιες φοραῖς, τὸ Χάρο προτιμοῦμε,
παρὰ στὴν Κρήτη Μπέιδες καὶ Τούρκους νὰ θωροῦμε».

Τ' ἀκοῦν οἱ Τούρκοι, γίνονται σὰ φύλλο μαραμένο,
μὲ στόμα μένουν ἀνοιχτὸ, μὲ μάτι στηλωμένο,
ἡ γλῶσσα τους μπερδένεται, καὶ μόλις ἐμποροῦνε,
ἔχετε γειὰ νὰ τοὺς εἰποῦν καὶ πίσω ξεκινοῦνε.

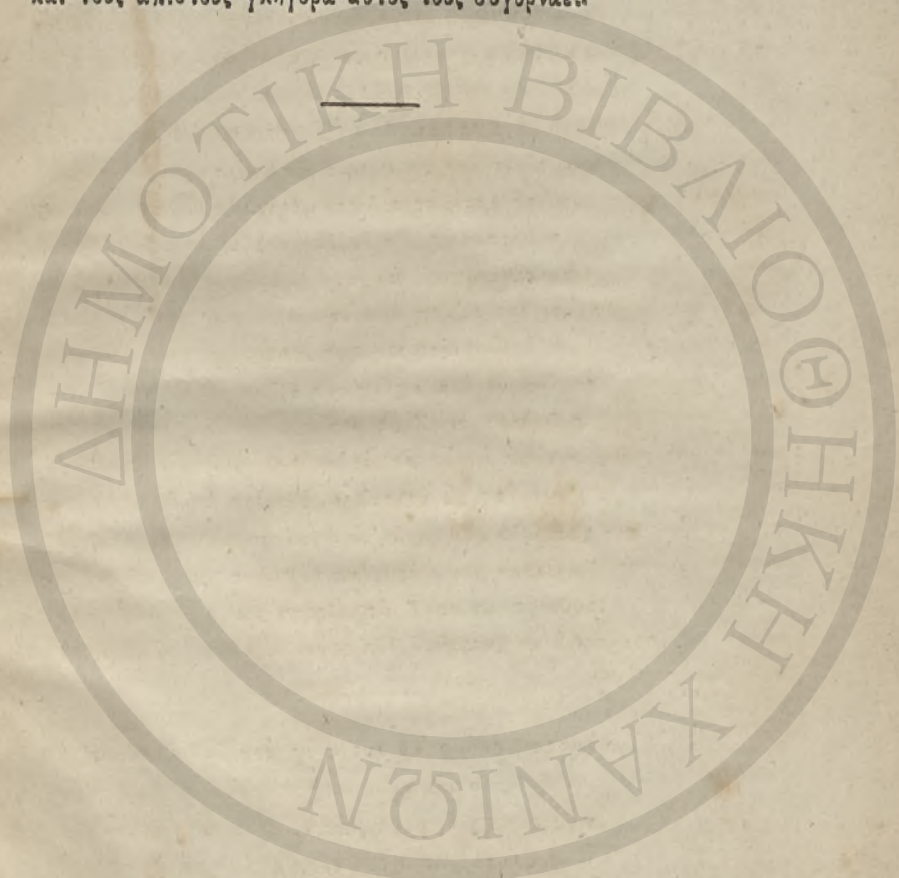
Μὰ πέντε δέκα Σφακιανοὶ, ποῦ στέκονταν στὸ πλάγι,
ἀγάδες εἰς τὸ δρόμο σας ὁ Ἄλλαχ θὰ σᾶς φυλάγῃ,
τοὺς λένε, καὶ τὰ ἄλογα, ποῦ σέρνετε, μὲ κόπο
θωροῦμε καταβαίνουνε ἀπὸ βουνήσιο τόπο.

γιαυτό πηγαίνετε πεζοί, τάλογα δὲ τὰ σιέλλει
ὁ Κωσταρὸς ἀπὸ κοντὰ μὲ σφακιανὸ κοπέλλι
καὶ τοὺς τραβᾶνε τάρματα καὶ τ' ἄλογα, κ' ἐκείνος
μὲ φόβο μέγα στὰ Χανιά γυρνοῦν καὶ καταισχύνη.
Τὰ ἔπαθαν, τὰ ἤκουσαν, ὀλοῦθι διαλαλοῦνε
που κιὰν τύχη καὶ σταθοῦν, ὅπου κιὰν ἀπερνοῦνε.

Τ' ἀκοῦν οἱ ἄλλοι καὶ λυσοῦν ἀπ' τὸ κακὸ καὶ σκάνουν,
πέρνουν γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἀπ' τὰ χωριὰ καὶ φθάνουν
στὰ Κάστρα καὶ κλειδώνονται, σπαθὶ καὶ μελετοῦνε.
σπαθὶ νὰ βάλουν στὸ ῥωμιὸ, ὅπου κιὰν τὸν εὔρουνε.
Στὸν μιναρὲ ἰμάμιδες φωνάζουνε γενάτοι,
εἰς τὰ τσαμιὰ συνάγονται οἱ ἄπιστοι τρεχάτοι
καὶ φοβερὰ γαυγίζουνε σὰν τσάκαλοι στὸ ῥέμα,
ὅταν γροικήσουν πρόβατα καὶ μυριστοῦνε αἶμα.
Ἰδῶ γλέψεις χανούμισαις μ' ἀγριωμένο μάτι
καὶ μὲ τὴν κόμη ξέπλεγη στὴ μαρμαρένια πλάτη
νὰ τριγυρνοῦνε σκουίζοντας τοὺς δρόμους, καὶ κατάρρα
ν' ἀφήνουνε τὰ χεῖλη τιων, ποῦ βάφει ἡ τρομάρα.
Ἐκεῖ τουρκόπουλα σωρὸς στριμώνονται τραβῶντας
τὴ μάν' ἀπὸ τὸ φερεντζέ, παρέκει κουτουλώντας
πρόβατα, βόδια τρέχουνε καὶ ἄλογα κοπάδι,
καὶ γίνετ' ἓνα βοητὸ, ποῦ θάρρευε τὸν Ἄδη
σ' ὅλα τὰ Κάστρα ξέρασεν ὁ Σατανᾶς ὁ πρῶτος.
τέτοιος εἶναι ὁ θόρυβος καὶ τέτοιος εἶν' ὁ κρότος.

Ὁ Ἰσμαὴλ εἰς τὰ Χανιά ἀνάφτει καὶ φουσκόνει
γιατὶ καλὰ δὲν πίστευε τέτοια νὰ τοῦ σκαρώνη,
ὁ Κρητικὸς, κ' ὀρκίζεται στὰ γένεια τοῦ Προφήτη
νὰ μὴν ἀφήκη ζωντανὸ ποδάρι εἰς τὴν Κρήτη.
Στέλνει βαπόρι στὴν Αἴγυπτο, βαπόρι κ' εἰς τὴν Πόλι,
μηνάει πῶς τὸ σήκωσαν οἱ γκιαουράδες ὅλοι

καὶ σὰν οἱ σκύλοι χύθηκαν καὶ τρέχουν καὶ γαυγίζουν
ὀλόγυρα στὰ Κάστρα του καὶ τότε φοβερίζουν·
καράβια καὶ στρατεύματα νὰ στείλουν τοὺς μηνάει,
καὶ τοὺς ἀπίστους γλήγορα αὐτὸς τοὺς συγυρνάει.

υποψηφίου και τμήμα και υφιστάμενος
κατά την και των υποχρεώσεων
κατά την και των υποχρεώσεων
κατά την και των υποχρεώσεων

12/1

